

ОБСТАНОВКА ВЧИНЕННЯ ВБИВСТВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ

THE SITUATION OF THE KILLINGS OF MILITARY SERVANTS DURING A SPECIAL PERIOD

Сиводєд І.С., заступник начальника
першого відділу процесуального керівництва

*Управління процесуального керівництва у кримінальних провадженнях
про злочини у сфері оборонно-промислового комплексу*

*Спеціалізована прокуратура у військовій та оборонній сфері
Офісу Генерального прокурора,*

аспірант

Національний університет «Одеська юридична академія»

Збройна агресія Російської Федерації проти України, анексія Автономної республіки Крим, утворення злочинних організацій «ДНР» і «ЛНР» стало передумовою запровадження в Україні особливого періоду. У період збройного конфлікту, на відміну від мирного часу, масового характеру набули випадки вбивств військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань.

Ідея статті полягає у вивченні обстановки вчинення вбивств військовослужбовців під час особливого періоду, з'ясування криміналістичних елементів злочину, таких як місце, час та конкретні умови бойових і небойових неповоротних втрат особового складу під час проведення антитерористичної операції та виконання військовими підрозділами завдань за призначенням у складі Об'єднаних сил.

Реалізація тактичних дій військових підрозділів під час оборони стратегічних об'єктів на сході країни або нападу з метою знищення противника здійснюється з реальною загрозою життю військовослужбовців. Загибель військовослужбовців здебільшого є результатом застосування засобів ураження особового складу військ.

В умовах ведення гібридної війни злочинні організації «ДНР» і «ЛНР» вибирають все більш витончені способи нападу на позиції Збройних Сил України та умисно вчиняють терористичні акти, порушують закони і звичаї війни, що поєднані з умисним вбивством військовослужбовців.

З часу анексії Автономної республіки Крим та неприхованої агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях починаючи з 2014 року (порівняно з минулими роками) рівень смертності військовослужбовців зріс у сотні разів, уже станом на 14.04.2017, за офіційними даними Міністерства оборони України, бойові втрати становили 2652 військовослужбовці силових відомств України (Збройні сили України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, Служба безпеки України).

Ключові слова: кримінальна ситуація, слідова картина, особливий період, воєнно-політична обстановка, бойове завдання, бойові дії, диверсійно-розвідувальна група, бойові та небойові неповоротні втрати особового складу.

The armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, the annexation of the Autonomous Republic of Crimea, the formation of criminal organizations "DPR" and "LPR" became a prerequisite for the introduction of a special period in Ukraine. During the armed conflict, in contrast to peacetime, cases of killings of servicemen of the Armed Forces of Ukraine and other military formations became widespread.

The idea of the article is to study the circumstances of the killing of servicemen during a special period, to clarify the forensic elements of the crime, such as: place, time and specific conditions of combat and non-combat irreversible losses of personnel during the anti-terrorist operation and military tasks composition of the Joint Forces.

The implementation of tactical actions of military units during the defense of strategic objects in the east of the country or an attack to destroy the enemy, is carried out with a real threat to the lives of servicemen. The deaths of servicemen are mostly the result of the use of means of destroying military personnel.

In the context of a hybrid war, the criminal organizations "DPR" and "LPR" choose increasingly sophisticated methods of attacking the positions of the Armed Forces of Ukraine and deliberately commit terrorist acts, violate the laws and customs of war, combined with the premeditated murder of servicemen.

Since the annexation of the Autonomous Republic of Crimea and the undisguised aggression of the Russian Federation in Donetsk and Luhansk regions, since 2014 (compared to previous years) the death rate of servicemen has increased hundreds of times and as of April 14, 2017 according to official data of the Ministry of Defense were 2652 servicemen of law enforcement agencies of Ukraine (Armed Forces of Ukraine, national Guard of Ukraine, State Border Guard Service of Ukraine, Security Service of Ukraine).

Key words: criminal situation, trace picture, special period, military-political situation, combat mission, combat operations, sabotage and reconnaissance group, combat and non-combat irreversible personnel losses.

На наш погляд, головне завдання, яке повинен ставити перед собою слідчий або прокурор, – це відтворення бойової обстановки та обставин події на підставі «слідової картини» ведення загальновійськового, протиповітряного, повітряного чи морського бою, встановлення юридично значущих обставин як організованих і узгоджених маневрів військових підрозділів, так і бойових дій окремо взятих військовослужбовців.

Запорукою ефективного розслідування злочинів є візуальний огляд місцевості із залученням військових командирів, застосуванням на практиці новітніх досягнень відеозйомки та фотофіксації. Це вимагає від слідчого правильного планування роботи на місці події, високого професіоналізму залучених експертів як із застосування науки криміналістики, так і знання бойових характеристик різних видів вогнепальної та високоточної зброї, яка

має як дальню, так і ближню вражаючу дію, а також гранат, мін, які вибухають над поверхнею землі, касетних зарядів і бомб, боеприпасів, заповнених готовими вражаючими елементами у виді кульок, кубиків, тощо.

При цьому неприпустимою є недбалість слідчого (прокурора) під час огляду місць розміщення особового складу військового підрозділу, несення служби та бойових позицій, першого допиту очевидців та інших свідків із числа військовослужбовців, потерпілих та підозрюваних осіб із приводу обстановки злочину, оскільки у подальшому можуть виникнути обставини, які не дозволять одержати докази з «першоджерел» через їх ймовірне фізичне знищення в результаті тих самих бойових дій.

Завдяки професійній діяльності військових прокурорів із відтворення обстановки злочину, уважного ставлення до фіксації слідів протиправних дій у протоколах першо-

чергових слідчих дій, повноти збирання та збереження доказів, а у подальшому вмiлого представлення їх суду підтверджено численні факти вчинення вбивств військовослужбовцями співслужбовців у стані алкогольного сп'яніння, під впливом раптово виниклих конфліктних стосунків між ними, а також за попередньою змовою групою осіб, та спростовано версії злочинців щодо їх загибелі внаслідок діяльності диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ) незаконних військових формувань «ДНР» або «ЛНР». Такі висновки знайшли своє відображення у вироках судів за результатами розгляду кримінальних проваджень з обвинувачення військовослужбовців О.О. Бондаренко, О.О. Бриченко, О.Е. Райпольд, В.І. Шевчука, О.О. Ганоценко, А.О. Журавльова у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1, п.п. 1, 4, 7, 12 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 406 КК [2].

Зрозуміло, що складність кримінального провадження в особливий період зумовлена здебільшого тим, що розслідування вбивств військовослужбовців доводиться проводити в бойовій обстановці, а це потребує від слідчих енергійної роботи та оперативного виконання першочергових слідчих дій. Внаслідок обмеженого просторово-часового підходу суттєво ускладнюється повнота виявлення слідів вбивств військовослужбовців, збирання доказів, проведення слідчого експерименту.

Якісне встановлення обстановки вчинення вбивств військовослужбовців під час особливого періоду стане запорукою ефективного розслідування цих кримінальних правопорушень, дасть змогу в майбутньому реалізувати принцип невідворотності відповідальності за скоєний злочин та забезпечити справедливу відплату винуватцю у протиправному заповіданні смерті військовослужбовцю, покликаному забезпечувати мир і захищати територіальну цілісність України.

На підтвердження викладеного зазначається фактична відсутність наукового дослідження наявних проблем, які виникають під час досудового розслідування вбивств військовослужбовців в особливий період, зокрема щодо відтворення обстановки вчинення злочину, через призму сукупності подій і обставин, які є зовнішнім оточенням злочинного діяння та характеризуються веденням злочинними організаціями «ДНР» і «ЛНР» гібридної війни проти військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, а також соціальних процесів, які відбуваються як у військовому середовищі, так і в суспільстві, що й зумовило **актуальність теми дослідження**.

Вчені М.І. Панов, М.І. Ковальов, М.Й. Коржанський, досліджуючи кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби, розглядали «обстановку вчинення злочину» насамперед як кваліфікуючу ознаку конкретного складу злочину, наводили сукупність ознак об'єктивного характеру, які обтяжують або пом'якшують суспільну небезпечність правопорушення, наприклад вчинення військового злочину в умовах особливого періоду, воєнного стану або в бойовій обстановці (ч.ч. 3 і 4 ст. 402, ч.ч. 2 і 3 ст. 403, ч.ч. 3 і 4 ст. 404 Кримінального кодексу (КК)), злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні (ст. 431 КК) [3, с. 102–129; 4, с. 144; 5, с. 141–167; 6, с. 169–179].

В особливий період військові прокурори та слідчі зіткнулися з проблемами кваліфікації вбивств військовослужбовців під час ведення бойових дій на окупованій території Донецької і Луганської областей та у зв'язку з виконанням обов'язків щодо несення внутрішньої, вартової, патрульної чи іншої служби або в години відпочинку особового складу. Розглядаючи основні версії вчинення вбивств військовослужбовців, одразу стало зрозуміло, що важливе кримінально-правове значення має обстановка вчинення злочину. Для цього недостатньо було розглядати «обстановку» як кваліфікуючу ознаку, яка вказана в диспозиції кримінально-правової норми. Прогресивна еволюція протиправних дій військовослужбовців

вимагала в обов'язковому порядку враховувати військово-політичну обстановку, місце, час та інші конкретні умови вчинення кримінального правопорушення.

Велику кількість праць українських науковців В.М. Кудрявцева, А.Г. Василяди, О.Ш. Якупова, Г.О. Крігера присвячено дослідженню поняття «обстановка вчинення злочину». Так, у кримінально-правовій доктрині воно охоплює більш широке коло явищ і включає місце, час та інші конкретні умови вчинення кримінального правопорушення, а також соціально-політичну обстановку, умови життя і діяльності колективу, в якому було вчинено злочин. Всі вони досліджували обстановку вчинення злочину в мирний час [7, с. 275–279; 8, с. 17–19; 9, с. 167–188; 10, с. 193–201].

Тепер, використовуючи зазначені наукові напрацювання в теорії кримінального права, спираючись на практичний досвід роботи військових правоохоронних органів, експертів та судової практики, ми спроможні надати криміналістичну характеристику обстановки вчинення вбивств військовослужбовців під час особливого періоду, що частково усуне прогалину у галузі кримінального права та криміналістики, беззаперечно сприятиме якісному й оперативному розслідуванню окремих видів злочинів у військовій сфері.

Мета статті: надати криміналістичну оцінку просторово-часовим характеристикам кримінально-карного діяння, таким як: місце вчинення вбивства військовослужбовця (опорний пункт, військовий намет, бліндаж, відкрита місцевість); час (в умовах особливого періоду або в бойовій обстановці, у зв'язку з виконанням бойового завдання, несенням внутрішньої, вартової, патрульної чи іншої служби або відпочинку); встановити спектр зовнішніх умов, що характеризують обстановку злочину, мають різний рівень або ступінь наближення (терористичний акт, бойові дії, диверсійно-підривна діяльність тощо), які існують в особливий період.

Завдання статті: приділити увагу дослідженню криміналістичних явищ і процесів, які дають можливість відмежувати загибель військовослужбовця в результаті терористичного акту (ст. 258 КК), порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК) від вбивства військовослужбовцем свого співслужбовця (ст. 115 КК) або порушення правил поведіння зі зброєю, речовинами чи предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 414 КК), методом науково-практичного вивчення та аналізу типових кримінальних ситуацій протиправного заповідання смерті військовослужбовцю, висновків судових експертів та результатів судового розгляду кримінальних правопорушень.

Воєнно-політична обстановка на території України характеризується динамічністю і нестабільністю подій та процесів, які виникають внаслідок використання воєнної сили як засобу досягнення політичних цілей. У зв'язку з поширенням діяльності сепаратистських рухів та терористичних організацій, незаконно утворених збройних формувань «ДНР» і «ЛНР» в Україні введено особливий період.

Факти вчинення вбивств військовослужбовців в умовах особливого періоду кваліфікуються як терористичний акт (ст. 258 КК) [11]. Характерними ознаками терористичного акту є обстановка вчинення кримінального правопорушення, зокрема: відкритий напад злочинних організацій «ДНР» і «ЛНР» на позиції Збройних Сил України, інших військових формувань; ведення бойових дій або стрільб із окупованої території Донецької та Луганської областей; використання нелегальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин, які відсутні на озброєнні армії України; диверсії, терористичні акти, спрямовані на підрив боєздатності військ та позбавлення життя військовослужбовців; умисне вбивство полонених військовослужбовців тощо.

Отже, головним завданням органів досудового розслідування є встановлення обстановки вчинення

вбивства військовослужбовця на підставі наявних доказів в особливих умовах, для чого Верховний Суд у своїй постанові від 13.07.2018 р. № 60-1543/0/2-18 однозначно сформулював правову позицію щодо тлумачення поняття «особливий період». У постанові Верховного Суду від 25.04.2018 у справі № 205/1993/17-ц (касаційне провадження № 61-1664св17) встановлено, що особливий період діє в Україні від 17.03.2014, після оприлюднення Указу Президента України від 17.03.2014 № 303/2014 «Про часткову мобілізацію» (Указ № 303/2014). Також у цій справі наголошується, що Президент України відповідного рішення про переведення державних інституцій на функціонування в умовах мирного часу не приймав.

Окрім наведеної постанови, таку саму правову позицію сформульовано і в інших постановках Верховного Суду від 14.02.2018 у справі № 131/1449/16-ц (касаційне провадження № 61-4157св18); від 14.02.2018 у справі № 727/2187/16-ц (касаційне провадження № 61-3951св18); від 20.02.2018 у справі № 640/4439/16-ц (касаційне провадження № 61-4304св18) (Постанова № 61-4304зпв18, 640/4439/16-ц); від 21.02.2018 у справі № 211/1546/16-ц (касаційне провадження № 61-4255св18) та ін.

Натомість у постанові Верховного Суду від 25.05.2018 у справі № 127/13998/17 (касаційне провадження № 61-11716св18) вказано, що з 18.03.2014 в Україні настав особливий період, тривалість якого пов'язується із тривалістю мобілізації, строк якої встановлено пунктом 3 Указу Президента України від 17.03.2014 № 303/2014 (Указ № 303/2014), тобто 45 діб. Також у цій постанові зазначено, що Указ (Указ № 411/2016) про демобілізацію останньої шостої черги мобілізованих було ухвалено 26.09.2016, і згідно з цим Указом у жовтні закінчилося звільнення в запас військовослужбовців за призовом під час мобілізації на особливий період. Проте ухвалою Верховного Суду від 11.06.2018 у справі № 127/13998/17 (касаційне провадження № 61-11716св18), встановлено в порядку статті 269 Цивільного процесуального кодексу України, зі згаданої постанови від 25.05.2018 виключено посилання на те, що особливий період пов'язується з тривалістю мобілізації (45 діб), і на момент укладення та дії кредитного договору особливий період в Україні не діяв. Відповідну описку усунуто, оскільки вказівка на період стосувалася тривалості мобілізації, а не особливого періоду в Україні.

Таким чином, Верховний Суд, забезпечуючи єдність правозастосовної практики, дотримується правової позиції, згідно з якою особливий період в Україні діє [15].

Повне, всебічне та об'єктивне досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 438 КК, а саме вбивства військовополонених внаслідок порушення законів та звичаїв війни, є вкрай складним, а подекуди неможливим, оскільки Кримінально-процесуальний кодекс (КПК) України взагалі не регламентує порядок збирання доказів на окупованій території України [12, 13].

У зв'язку з цим після проведення першочергових слідчих дій досудове слідство у кримінальних провадженнях за ознаками злочинів, передбачених ст.ст. 258, 438 КК, зупиняється, незважаючи на той факт, що винні особи продовжують злочинну діяльність, уникаючи відповідальності за законодавством України.

Таким чином, в умовах особливого періоду обстановка вчинення кримінального правопорушення відіграє ключову роль для прийняття прокурором (слідчим) процесуальних рішень. З огляду на воєнно-політичну обстановку як всередині держави, так і на міжнародній арені, зокрема у відносинах із Російською Федерацією, застосування кримінальних санкцій до винних осіб у вчиненні вбивств військовослужбовців Збройних Сил України є складним процесом.

Однак після завершення збройного конфлікту на території Донецької і Луганської областей в будь-якому разі потрібно буде кваліфіковано й оперативно розслідувати усі випадки загибелі військовослужбовців від терористич-

них актів та забезпечити прийняття законних рішень за кожним фактом жорстокого поводження з військовополоненими, порушення законів і звичаїв війни, що були поєднані з умисним вбивством.

Ситуативний характер мають місце випадки вбивств військовослужбовців мешканцями Донецької та Луганської областей на ґрунті соціально-політичних конфліктів, які виникли та розвинулися всередині держави, або з інших особистих мотивів (помсти за загибель близьких осіб, самозахисту тощо). Обстановка вчинення кримінального правопорушення може свідчити про мотив вчинення злочину, тобто суб'єктивну сторону, а саме: умисне вбивство військовослужбовця (ст. 115 КК), умисне вбивство військовослужбовця, вчинене особою в стані сильного душевного хвилювання, яке викликане жорстоким поводженням, приниженням честі і гідності особи з боку потерпілого (ст. 116 КК), або умисне вбивство військовослужбовця в результаті перевищення меж необхідної оборони (ст. 118 КК).

Вчинення вбивства військовослужбовця в умовах особливого періоду є кваліфікуючою ознакою кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням статутних правил відносин між військовослужбовцями, начальниками та підлеглими (ст.ст. 402–406, 426-1 КК), а також обтяжують відповідальність військовослужбовців за порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання (ст. 118 КК), порушення правил несення прикордонної служби (ст. 119 КК), порушення правил несення бойового чергування (ст. 120 КК), порушення статутних правил внутрішньої служби (ст. 121 КК) [11, 14].

Більш сувора відповідальність передбачена за вбивство військовослужбовця, вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці.

Отже, прокурор і суддя розглядають обстановку вчинення вбивства військовослужбовця в особливий період як кваліфікуючу ознаку конкретного складу злочину, як сукупність ознак об'єктивного характеру, які обтяжують або пом'якшують суспільну небезпечність кримінального правопорушення.

В умовах особливого періоду збільшується кількість небойових безповоротних втрат особового складу внаслідок необережності військовослужбовців, зокрема: порушення правил поводження зі зброєю, речовинами або предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 414 КК), порушення правил водіння або експлуатації бойової, спеціальної чи транспортної машини, що спричинило загибель одного або кількох військовослужбовців. У таких випадках обстановка вчинення кримінального правопорушення включає місце, час та інші конкретні умови вчинення кримінального правопорушення, встановлення яких є завданням органів досудового розслідування, що передбачено КПК.

Поширеними є випадки вчинення вбивств військовослужбовцями своїх співслужбовців під впливом раптово виниклих конфліктних стосунків між ними тощо. Намагаючись уникнути відповідальності за скоєний злочин, винні особи інсценують обстановку події, маскують свої злочинні дії та видають вбивство військовослужбовців за бойову втрату особового складу, у тому числі їх загибель у бойовій обстановці, у зв'язку з виконанням бойового завдання, несенням внутрішньої, вартової, патрульної чи іншої служби, внаслідок діяльності ДРГ противника тощо.

У перелічених випадках обстановка вбивства військовослужбовця в умовах особливого періоду відіграє важливе значення для розкриття злочину.

Тому у разі підозри про насильницьку смерть, вбивство чи надзвичайну ситуацію правоохоронними органами відпрацьовувалися чотири основні версії: 1) терористичний акт; 2) вбивство військовослужбовця (умисно чи з необережності); 3) порушення вимог безпеки при поводженні зі зброєю або вибуховими речовинами безпосередньо потерпілим; 4) самогубство.

Успішне розкриття злочину ґрунтується на відпрацюванні різних версій вбивства військовослужбовця в умовах особливого періоду.

Для прикладу, в умовах ведення бойових дій з ризиком для життя поширеними є факти вживання військовослужбовцями алкогольних напоїв із метою пригнічення нервових функцій організму. Військовослужбовці, що перебувають у стані алкогольного сп'яніння, часто втрачають самоконтроль, агресивно реагують на висловлювання оточення та на ґрунті раптово виниклих неприємних стосунків застосовують ввірену їм зброю (автомат, пістолет, гранати, ніж тощо) для демонстрації сили або фізичного ураження іншого військовослужбовця.

Однак встановлення обстановки вбивств військовослужбовців ускладнюється тим, що не тільки підозрюваний, але й свідки та потерпілі можуть перебувати у стані важкого алкогольного сп'яніння, не пам'ятати ані причин виникнення конфліктної ситуації, ані обставин вчинення злочину. Після витверезіння такі військовослужбовці взагалі заперечують сам факт вчинення злочинних дій або висовують версії щодо ймовірної самооборони, обстрілів з боку противника чи ДРГ.

Вчинення вбивств військовослужбовцем своїх співслужбовців у стані сильного алкогольного сп'яніння є додатковою кваліфікуючою ознакою злочину в умовах особливого періоду.

Отже, під час з'ясування обстановки вчинення злочину потрібно встановити місце, час, коло осіб та кількість вжитих алкогольних напоїв, вміст алкоголю в крові підозрюваного, потерпілого та свідків, ступінь деформації психічної діяльності військовослужбовців, які перебували у стані сп'яніння (легкий; середній; тяжкий), рівень усвідомлення ними вчинених протиправних дій та негативних наслідків, які настали.

Звичайно, важливу роль відіграє детальний огляд місця події, огляд трупів, їх місцезнаходження та положення, встановлення приналежності зброї конкретному військовослужбовцю, що дає можливість слідчому відтворити обстановку вчинення вбивства військовослужбовців за відсутності показань інших осіб або спростувати неправдиві показання вбивців.

Професійна діяльність прокурорсько-слідчих працівників щодо з'ясування та відтворення обстановки вчинення

вбивств військовослужбовців в особливий період на контрольно-пропускних та опорних пунктах, бліндажах та окопах, на бойових позиціях та в місцях відпочинку особового складу стали запорукою розкриття кримінальних правопорушень, передбачених ст. 115 КК, вчинених військовослужбовцями В.І. Шевчуком, П.П. Королем та ін. [2].

Саме обстановка вчинення вбивств чотирьох військовослужбовців в умовах особливого періоду як кримінальна ситуація дозволила правоохоронним органам та експертам дійти обґрунтованого висновку, що військовослужбовці О.О. Бондаренко та О.О. Бриченко 14.02.2018 близько 04 години 30 хвилин, перебуваючи у наряді, пов'язаному із виконанням службових (бойових) завдань з охорони командно-спостережного пункту десантно-штурмової роти батальйону морської піхоти військової частини А2802, знаходячись у кімнаті колишнього дитячого табору «Маяк», діючи умисно, за попередньою змовою, на виконання заздалегідь узгодженого плану, із застосуванням закріпленої за ними у зв'язку із виконанням службових обов'язків зброї АКС-74, спорядженої магазином з бойовими припасами – патронами калібру 5,45 мм, використовуючи безпорадний стан потерпілих, які в той час спали, вчинили вбивство військовослужбовців, тобто кримінальне правопорушення, відповідальність за яке встановлена у п.п. 1, 12 ч. 2 ст. 115 КК України. При цьому спростовано версію О.О. Бондаренка та О.О. Бриченка щодо вбивства військовослужбовців, вчиненого ДРГ, оскільки проникнення останніх на об'єкт без знешкодження самих О.О. Бондаренка та О.О. Бриченка було неможливим.

Розташування гільз у військовому наметі, встановлення місць попадання куль, знаходження на форменому обмундируванні залишків порохових мікроелементів дало змогу слідчим намалювати слідову картину злочину та повністю спростувати версію злочинця щодо ведення стрільби із зовнішнього боку палатки.

Висновки. Обстановка вчинення вбивств військовослужбовців під час особливого періоду може виступати в кримінально-правовому аспекті як склад злочину, об'єктивною чи суб'єктивною стороною, кваліфікуючою ознакою, що обтяжує відповідальність, а також відігравати ключову роль у криміналістичній характеристиці явищ та процесів, що відбуваються в умовах вчинення вбивств військовослужбовців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну. Вікіпедія : веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Втрати_силових_структур_внаслідок_російського_вторгнення_в_Україну (дата звернення 06.03.2021).
2. Відомості з Єдиного реєстру досудових розслідувань кримінальних проваджень за №№ 12014050770004343, 12016130570000872, 12018050630000249, 12019050630001260. Єдиний реєстр досудових розслідувань : веб-сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 06.03.2021).
3. Панов М.І. Об'єктивна сторона злочину. *Кримінальне право України. Загальна частина*: підручник для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ – Харків, 2001. С. 102–129.
4. Коржанський М.Й. Уголовне право України. Загальна частина: курс лекцій. Київ, Українська видавнича група, 1996. 336 с.
5. Ковалев М.И. Объективная сторона преступления. *Советское уголовное право: Общая часть*. / под ред. Н.А. Беляева, М.И. Ковалева: учебник. Москва, 1977. С. 141–167.
6. Ковалев М.И., Ныrkова Н.А. Объективная сторона преступления. *Уголовное право. Общая часть* / под ред. В.Н. Петрашева: учебник. Москва, 1999. С. 169–179.
7. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления : Советское уголовное право. Москва : МГУ, 1960. 420с.
8. Василяди А.Г. Обстановка совершения преступления и ее уголовно-правовое значение: автореф. дис....канд.юрид.наук: 12.00.08. М., 1988. 24с.
9. Якупов А.Ш. Объективная сторона преступления : Уголовное право УССР. Київ, 1984. 383с.
10. Криг Г.А. Объективная сторона преступления : Советское уголовное право. Москва, 1988. 367с.
11. Кримінальний кодекс України : закон України № 2341-III від 05.04.2001 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 06.03.2021).
12. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України № 4651-VI від 13.04.2012 : URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (дата звернення 06.03.2021).
13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с. URL: <https://jurkneiga.ua/wa-data/public/shop/products/75/19/11975/attachmeNets/Науково-практичний%20коментар%20Кримінального%20кодексу%20України.pdf> (дата звернення 06.03.2021).
14. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення 06.03.2021).
15. Особливий період в Україні діє – Верховний Суд <https://medoc.ua/blog/osoblivij-period-v-ukraNei-di-verhovNeij-sud>